

I. CONTEXT I ANTECEDENTS

Els seixantes i l'Hospitalet

L'Alpha 63 sorgeix a l'Hospitalet Centre als anys seixanta, a l'inici de l'eufòria franquista dels *25 años de paz*. *Alpha* volia dir començament i 63, l'any de l'origen. Simbòlicament, a la portada de la primera revista hi van posar la pintura de la creació a la capella Sixtina. Naixia una cosa nova. Es tracta d'un grup de joves que, sense més pretensions que trobar-se i donar sortida a les lògiques aspiracions culturals i a la recerca de referents intel·lectuals i polítics més enllà que els que el franquisme podia donar, necessitaven obrir escletxes, i van buscar contactes a dins i fora de la ciutat, a Barcelona, a la resta de Catalunya, a l'estranger. En primer lloc, buscaven respirar ells personalment, però volien també una ciutat diferent superant el model de suburbialització que s'estava imposant. El grup va durar només set o vuit anys, mai no va tenir ni estructura ni patrimoni ni quasi reconeixement legal, era més ànima que cos. Però sense pretendre-ho va influir en la conformació de la política cultural que es va dur a terme a la ciutat durant els setanta i la transició.

Podria considerar-se el ressò local dels nous aires que es respiraven a nivell mundial. La mitologia havia consagrat les figures de Kennedy, Khruchev i Joan XXIII com a icones d'una nova època; Cuba, i sobretot la figura del Che, feien obrir esperances d'un nou model de socialisme; el moviment pacifista contra la guerra del Vietnam creixia; el Vaticà II obria les finestres de l'església tancades des de segles. Era com el despertar d'uns nous valors que anaven més enllà de les històriques reivindicacions econòmiques, que afectaven la dimensió existencial de la persona —la recerca de la llibertat, el respecte en l'àmbit privat de la vida, la democràcia i participació, cultura, exercici del poder, la reivindicació de gènere etc.— i que l'estentòria aparició dels Beattles o dels Rolling Stones en aquells mateixos anys en podria ser el paradigma de la ruptura. Hi ha moments que sembla que la història s'acceleri. I aquell fou un d'aquests moments. L'expressió política d'aquella acceleració havia de venir al final de la dècada, al 68. Ningú esperava aquelles manifestacions de radicalisme juvenil, però es covaven

de feia anys. Els tres 68 —el maig de París, a l'agost «la primavera» de Praga i a l'octubre, una setmana abans de les Olimpíades, a Mèxic DF amb la matança d'estudiants a la plaça de les Tres Cultures— més enllà de la litúrgia revolucionària i del crit «imaginació al poder», posaven en evidència al Primer, al Segon i al Tercer Món la tensió latent entre llibertat i creixement econòmic o entre l'individu, les institucions i els aparells de l'estat. Era el naixement d'uns nous moviments socials, fonamentats sobre nous valors, per als quals la contradicció de classe no és l'única explicació de les contradiccions socials.

Malgrat el tancament del franquisme, l'Espanya dels seixanta no queda al marge d'aquest procés, encara que probablement per motius interns. Amb el *Plan de Desarrollo* de López Rodó i governs de l'Opus havíem entrat a l'època del *desarrollisme* i del 600, que ben aviat es manifestaria a Catalunya amb la immigració massiva i, com a conseqüència, amb un urbanisme ràpid i especulatiu. *L'affaire Galinsoga*, els fets del Palau, les declaracions de l'abat Escarré, l'aparició d'Òmnium, el fenomen de la Nova Cançó i dels setze jutges, nous grups de teatre experimental com la Pipironda o els Joglars al 1962, de la *Primera història d'Ester o Ronda de mort a Sinera*, de l'Espriu, dels «altres catalans» de Paco Candel al 64, entre d'altres, eren les manifestacions del renaixement d'una cultura que no s'havia pogut aixafar. Paral·lelament, sobretot a la perifèria de les grans ciutats, naixien organitzacions comunistes de totes les tendències, però des de les vagues dels tramvies dels anys 51 i 57, el PSUC començava a ser l'organització que, de manera capil·lar, penetrava en els moviments socials, obligats tots a viure en la clandestinitat i sota risc.

L'Hospitalet dels seixanta era una ciutat de barris desconnectats: Centre-Sant Josep com a nucli antic i, als altres extrems, Collblanc-la Torrassa per una banda, i Sta. Eulàlia per l'altra, com a prolongació de Barcelona. Desconnexió també entre les poblacions, per exemple, entre la població del Centre, autòctona i de la pagesia local i la de la Torrassa, majoritàriament de població immigrada i obrera. Fins al 1952 l'alcalde fou Enric Jonama, de la falange, però el consistori era una barreja dels sectors catòlics-conservadors i propietaris agrícoles de la Marina, com les famílies

Oliveros i Layola, vinculats a la parròquia i a les institucions culturals del centre com el Centre Catòlic i el Casino Nacional (avui Casino del Centre). Entre el 1952 i el 1956 l'alcalde era Josep Tayà, mantenint la mateixa composició del consistori. La funció d'aquells ajuntaments fou, sobretot, la del control social de la població. Al 1956 ocupa l'alcaldia Ramon Solanich fins al 1962 el qual, a l'empara del Pla comarcal de 1953, inicia l'etapa del *desarrollismo* i de l'especulació immobiliària. El 1962, José Matias de España substitueix Ramon Solanich. Durarà fins al 1973. Personificà més de deu anys de fidelitat absoluta al règim franquista, d'intransigència respecte a qualsevol opció reformadora i l'opció de la densificació de la ciutat i, en conseqüència, especulació del sòl i consolidació del procés d'urbanització barroera. És quan comença la construcció de Bellvitge i de Can Serra. L'Hospitalet se suburbialitza, comença a ser la «ciutat dormitori» sense entitats socials i culturals que la cohesionin. És l'alcalde durant tot el període de l'Alpha. Al 1973, esgotat aquell procés i amb la necessitat d'una aparença diferent, Matias d'Espanya deixa el càrrec a Vicens Capdevila, ponent de Cultura fins aleshores.

Des d'un punt de vista cultural, aquell Hospitalet polític només podia arribar als ridículs «Festivales de los pueblos de España» o als sopars de «Las noches de la ciudad», trista imitació del que fan les burgesies creadores de riquesa d'altres bandes. Ni podia ni es proposava vertebrar cap projecte d'abast important. Tampoc podia fer-ho la societat civil, tan inarticulada com el mateix urbanisme, vivint en una postguerra trista i perllongada. El Movimiento havia donat a la Falange i a l'Església el monopoli cultural i el control de la vida pública. Però la Falange no ho va fer. A l'Hospitalet mantenia el local a l'Harmonia sense quasi activitat. En canvi, l'església local, a través dels centres parroquials, des d'una mentalitat alhora conservadora i oberta, va complir de manera precària un inestimable paper de suplència. Aquells centres eren la seu de la delegació local de l'Acció Catòlica —que de fet era quasi l'únic moviment organitzat que podia vertebrar inquietuds socials—, però eren també la seu de quadres escènics amb una pràctica habitual de teatre d'aficionats, de ballades de sardanes, de corals i, ocasionalment, d'algun orfeó o esbart, de l'organització de freqüents excursions per conèixer el país, de la pràctica de l'esport, etc. Des

14) ALPHA 63: FETS I LLEGAT

de la perspectiva social, en alguns sectors hi ha la preocupació per l'allunyament entre església i classe obrera que el franquisme, amb els privilegis a l'església, agreujava. Sens dubte, Alpha 63 estaria en aquest sector.

Al barri del Centre, «el Catòlic», com es diu popularment, entitat amb solera i arrelada, depenent de la parròquia, governada amb mà de ferro per Mn. Josep Homar, es va poder sostraure una mica de les imposicions del règim i complia la funció d'aglutinant d'un sector social i d'una certa resistència. El Catòlic, immediatament acabada la guerra, per exemple, organitzà un cicle de conferències amb voluntat d'obrir debat. Una de les conferències es titulava «La Iglesia y los obreros». Als anys cinquanta havia tingut un grup de teatre, el Margarida Xirgu, focus del catalanisme popular, amb persones tan emblemàtiques per a l'Hospitalet Centre com Andreu Trias, incansable impulsor del teatre, del bàsquet, de les sardanes a tota la ciutat, dels pastorets per Nadal. També la UEC (Unió Excursionista de Catalunya)¹ complia, al Centre, funcions semblants. A la segona meitat dels seixanta es van produir algunes detencions de membres de la UEC i de l'agrupament escolta Guifré el Pilós, en concret de Josep Ribas i Jaume Josa (*L'Hospitalet lloc de memòria* entrevista Josep Ribas, pàg. 405), que evidencien el seu ambient contrari a la dictadura.

El Casino, aleshores «Casino Nacional», l'altra entitat del Centre amb solera, complia la funció d'aglutinant de les famílies benestants del poble, antics terratinents de la Marina o els nous grans i petits industrials (Arús, Layola, Goyta, Oliveros, Oliveras, Sanfeliu, Campreciós...). Era com el seu club privat, amb l'organització pròpia de balls de saló per la Festa Major i l'esport.

A la resta de l'Hospitalet hi havia els centres parroquials de Sant Ramon, el Desemparats i el de St. Isidre, amb el seu famós esbart. A Collblanc, on també hi havia UEC, el Club Pimpinela era l'entitat cultural amb més vida, amb una constant activitat durant anys de teatre en català, cursos de català, excursionisme, cinefò-

---

¹ «Història social de l'esport a l'Hospitalet». Enric Gil. «Recerques», n.2. CEL'H, 2000. «De la UEC al Club Muntanyenc. 50 anys d'excursionisme a l'Hospitalet». Josep Ribas. «Recerques», n. 3. CEL'H 2002

rum, etc. fins a l'inici de la dècada dels setanta. Arrelat al barri i portat per famílies obreres del barri, entre elles la família Rimbau, el Pimpinela fou clarament l'exemple de focus de resistència catalanista quasi autogestionari. A la Torrassa hi havia la Alianza i a Sta. Eulàlia el Casino, a la carretera, que recordava l'existència d'unes famílies una mica més arreglades que hi feien les seves festes. Fora d'aquests centres només caldria fer esment de les entitats esportives. Ajuntament i autoritats civils feien el paper de vigilants i censors, i els organitzadors es van haver d'acostumar a demanar autorització per a tot, a presentar prèviament a la censura el text de l'obra a representar o la lletra de les cançons o de les poesies, a tenir sempre el vigilant a primera fila de la representació, etc. El control i la repressió feien molt difícil construir una alternativa des de la cultura.

A la meitat dels seixanta l'Hospitalet va adquirint una nova fesomia, urbanística i cultural, es configura la ciutat actual. A les Planes de la Florida i Pubilla comença a cosir-se el teixit urbà, i al lloc on hi havia bòbiles s'hi encabeix la població sobrevinguda que no cabia a Barcelona. La primera actuació pública d'una certa contundència fou la construcció per l'Obra Sindical del Hogar dels «Bloques Onésimo Redondo», avui Blocs de la Florida. La seva construcció estava prevista des de finals de la guerra, però no es van entregar els primers habitatges fins al 1955. Apareixen també nous models culturals i de vida associativa, barreja entre la tradició dels vinguts de fora i les imposicions del franquisme: associacions de «cabezas de família», penyes futbolístiques, clubs columbòfils, penyes taurines, penyes flamenques per influència de les *casas regionales de Fraga*, etc. En aquest context social, propici a l'anàlisi de classe i a la lluita sindical i obrera, i en concret des dels blocs Onésimo Redondo de la Florida, aproximadament en els mateixos anys de l'Alpha 63, en sortirà un Centre Social, un dels nuclis culturals i polítics més importants de l'Hospitalet. Poc després neixen ja les organitzacions sindicals en la clandestinitat, les associacions de veïns, les escoles d'adults.

Amics de la Música²

Amics de la Música és la primera entitat de caire cultural no relacionada directament amb les entitats esmentades ni depenent de cap parròquia, si bé està ben relacionada amb els sectors que dirigeixen la ciutat. A partir del seu naixement es va convertir en l'única entitat que feia cultura amb una mica de qualitat a l'Hospitalet.

Formada per gent jove que no havia participat en la vida sociopolítica d'abans de la guerra, de vocació catalanista i tarannà moderat, la integraven professionals, petits comerciants i empleats de classe mitjana de l'Hospitalet Centre que representaven les inquietuds socials i culturals i íntimament lligades al model tradicional català. Començant per la música, es va convertir aviat en un centre polivalent, on tenien cabuda totes les vessants de l'art.

L'ànima del moviment fou Jaume Reventós i Martí (l'Hospitalet, 1923-1993). Inquiet activista cultural i personalitat polifacètica, músic, pintor, poeta, compositor d'una desena de sardanes, autor de diverses pel·lícules, no es pot entendre el renaixement cultural de l'Hospitalet Centre sense fer-ne referència. Durant més de tres dècades, ell i el seu germà Pere són omnipresents en totes les manifestacions culturals. També eren col·leccionistes d'art: abans de morir van deixar al museu de la ciutat una important col·lecció de més de 600 obres dels autors més coneguts de pintura catalana des del noucentisme.

Els orígens, la música

La primavera de l'any 1947, els joves amics Jaume Reventós,

---

² Aquest apartat sobre els Amics de la Música està extret fonamentalment de l'article que Francina González i Albert Amat van publicar el març de 1987 al n. 1 de *Quaderns d'Estudi*, amb el títol «La música a l'Hospitalet, 1940-1976», pàg. 13-20, i de l'estudi de Núria Toril i Òscar Garcés sobre el cinema a l'Hospitalet (1907-1996) publicat al juliol de 1996 al número 13/14 de *Quaderns d'Estudi*, monogràfic, en diferents apartats del text, especialment de les pàg. 162-167.

Josep Enrich i Domènec Pastor, convocats per Jaume Reventós i a casa seva, es proposen trobar-se setmanalment per escoltar música amb un tocadiscs. En Jaume tenia 24 anys i en Domènec tot just acabava de fer els 20. S'hi sumen de seguida Martí Flo, Antonio Royo, Francesc Marcé, Valentí Julià, Francesc Ribas. Mantindran la trobada setmanal a casa d'en Josep Enrich durant anys sense fallar, escolant i comentant els clàssics del barroc i romanticisme com a preferits. El grup d'amistat i melòmans es va ampliant i al voltant de la música neixen noves activitats: conferències i recitals, els recitals de guitarra d'Eugeni Garcia Gargallo, concursos d'audició o sortides cap al Liceu o al Palau. Enric Roig, professor del conservatori del Liceu es convertirà en un comentarista i conferenciant assidu.

A finals de 1948, quan porten ja cent quaranta vetllades, les audicions es traslladen al carrer Jardinetes, n.1 (ara carrer de Mn. Pañella) on, per primer cop, es programen activitats no musicals: una conferència sobre art impressionista i un recital de poesia (a càrrec del també jove i poeta Francesc Marcé). La dinàmica del grup es multiplica. Mantenint la característica de la qualitat que des del començament els fundadors volien com a referència del grup, ara ja s'atreveixen amb recitals i concerts en directe. Una fita de consolidació fou el concert de la **Coral Sant Jordi al Centre Catòlic** a l'inici de 1950, casualment fundada també al 1947, per Oriol Martorell, emparentat amb la família Solanich.

Al 1950 decideixen constituir-se com a entitat. Elegeixen Bernardí Fornal com a president, tot i que l'ànima seguirà sent Jaume Reventós. En Valentí Julià formava part d'aquella primera Junta. A finals d'aquell 1950 demanen a l'Ajuntament la cessió del local municipal de Baró de Maldà, número 15, que seria la seu de l'entitat fins a la seva desaparició l'any 1976. Amb la nova seu, comencen amb la pintura. Al 1951 realitzaren la I Exposició Col·lectiva de Belles Arts d'autors de la ciutat, que s'anirà repetint any rere any, amb obres de socis de l'entitat com Francesc Marcé, Rey Polo, Rafael Garrich i del mateix Jaume Reventós i que seran les que alimentaran, en part, el fons entregat a l'Ajuntament. Les xifres parlen del rendiment que es va treure d'aquell local i de la vida de l'entitat: entre 1951 i el 1961 va dur a terme 16 confe-

rències, 34 concerts, 10 vetllades íntimes, 30 exposicions i 32 projeccions de drames documentals.

Amb el nou local i el reconeixement legal amplien les activitats. Tot i que continuen les vetllades musicals, la nova seu es converteix en sala de concerts de música directa i de descobriment de músics locals com Antoni Ros Marbà (que al 1955, amb divuit anys, hi dirigeix l'Orquestra Íntima de Cambra), Anna M. Albors o la soprano Carmina Roca. S'hi va fundar una secció de jazz, dirigida per Joan Duch, amb un considerable programa d'audicions i hi comença una escola de música on els membres que volien dels Amics de la Música podien aprendre i assajar el seu instrument.

Finalment, del 1962 al 1964, en ocasió dels Festivals de Primavera, Amics de la Música va promoure l'empresa musical de major envergadura que fins aleshores s'havia fet a la ciutat: l'Òpera. Al teatre del mateix nom i que encara existeix, Teatre de l'Òpera es van representar *Il barbiere di Siviglia*, *Marina*, *Madame Butterfly* i *Cançó d'amor i de guerra*, amb muntatges vinguts del Liceu. Alhora, hi havia espectacles de ballet, teatre, concerts, etc. Mentrestant, les activitats habituals continuen, s'organitza el concert anual de Sta. Cecília, les celebracions de l'aniversari de l'entitat, es col·labora amb el Cor Madrigal i el trio Haendel, l'any 1968 es convida per primer cop l'Orquestra Ciutat de Barcelona, dirigida per Ros Marbà, ve en Josep Trueta, etc.

Pintura i cinema

A partir del 1965 havia començat a declinar l'activitat musical alhora que creixien les d'arts plàstiques i cinema, una mica a remolc de les preocupacions de Jaume Reventós. Ja feia anys que el cinema havia estat integrat de manera habitual en les programacions dels Amics de la Música. Al mateix 1956 comencen els «*martes cinematográficos*», en els quals s'exhibien documentals procedents del Consolat dels EUA sobre pintura, música, fotografia o ballet.

Sobretot, però, els Amics de la Música incidiran en les programacions setmanals obertes al públic del cine Oliveras i després al ci-

nema Rambla portant-hi pel·lícules de qualitat. Es van projectar *Las noches de Cabiria*, de Federico Fellini; *Mon oncle*, de Jacques Tati; *Al este del edén*, d'Elia Kazan; *El chico*, de Charles Chaplin; *El séptimo sello*, d'Ingmar Bergman. A partir del 1960 les programacions dels Amics de la Música es van traslladar al teatre de l'Òpera, mantenint la mateixa qualitat.

Des del 1962 fins al 1970, a la nova seu de Baró de Maldà comencen sessions de cinefòrum. Van projectar-se, p. ex., *La gran ilusió*, de Jean Renoir; *El jardín de las delicias*, de Carlos Saura i moltes altres. Per allí van passar com a presentadors i comentaristes Miquel Porter, Jaume Picas, Antoni Kirchner i Josep Maria López Llaví. Començava a la ciutat el moviment de cineclub que, de manera immediata, heretarà Alpha 63 i s'estendrà després a d'altres llocs com a instrument de conscienciació política.

Finalment, Amics de la Música impulsà la creació de cinema *amateur*. Es promogueren les anomenades Gales de Cinema Amateur per exhibir les pel·lícules fetes pels socis i aficionats de la ciutat: Joan Marbà, Francesc Ribas, Jaume Reventós i Gonçal Oliveros i altres. Algunes eren pel·lícules rodades durant les excursions de la mateixa entitat, la processó del Corpus amb les seves catifes de flors o d'argument molt senzill. En el primer festival sobresortí la pel·lícula de Jaume Reventós, *Desig*, qualificada com «la primera pel·lícula d'argument rodada en color, de l'Hospitalet, amb fons música». Més endavant, s'organitzaren gales de cinema *amateur* de caràcter nacional i, fins i tot, internacional, amb un reconegut prestigi.

«És a començament dels 70 quan neixen altres entitats cinèfiles que vehiculen les seves inquietuds sociopolítiques a través del cinema, que Amics de la Música queda relegada a ser una entitat passada de moda, representant un model d'entitat superat per la història.» (Núria Toril i Oscar Garcés, pàg. 169)

Van ser anys d'una extraordinària fecunditat en els quals un col·lectiu relativament ample de l'Hospitalet Centre va tenir el privilegi de connectar, com poques ciutats van poder-ho fer i sense pràcticament suport de les institucions, amb els artistes de més

renom de Catalunya. Fou exemple d'un grup disposat a no morir ofegat per la vulgaritat franquista i que tenia d'una persona, en Jaume Reventós, amb un extraordinari olfacte i ull clínic per detectar els possibles artistes de la ciutat i oferir-los un espai de creació. Sense els Amics de la Música, a l'Hospitalet no hi hauria hagut pràcticament activitat artística, como ho demostra el fet de la seva quasi inexistència a la resta de la ciutat, ja que els Amics de la Música no es van moure de l'Hospitalet Centre. Fou també un recer de llibertats democràtiques. Francesc Ribes constata que «Fou en aquelles tertúlies (de després de les audicions) on es va crear el caliu per dur a terme algun tipus de resposta a la dictadura. Allò a mi em va canviar la vida. Les persones d'aquesta associació no van configurar un grup organitzat antifranquista, però dins de l'heterogeneïtat que els caracteritzava, el rebuig a la dictadura era un tret que els definia políticament.» (*L'Hospitalet lloc de memòria*, entrevista a Francesc Ribas, pàg.402).

Naixement d'Alpha 63

Alpha 63 neix setze anys després de la creació dels Amics de la Música, amb gent una mica més jove, però amb la mateixa set de cultura, tarannà d'arrelament al territori, la mateixa inexperiència i, probablement, valors semblants i semblants vinculacions amb les institucions que aleshores aglutinaven la vida a l'Hospitalet Centre: parròquia, Centre Catòlic, Casino, UEC. Probablement, a més de l'edat, es diferenciaven per un major grau de flexibilitat organitzativa, major capacitat de creativitat individual, major distanciament de les institucions, inicialment amb els objectius culturals menys definits. Mai van considerar ser-ne la secció jove o els continuadors. Fins i tot, quan van demanar l'empara, primer dels Amics de la Música i després del Centre Catòlic, ho feien amb una clara voluntat de mantenir la pròpia autonomia, «volíem fer les coses sols», rebla Francesc Diví.

Aquest cop, el convocant-pal de taller fou en Ramon Miró Balagué, que acabava d'acabar els estudis de dret, però la idea estava en l'ambient, a les llargues converses d'estiu tot passejant, calia fer alguna cosa. Entorn del Ramon s'aplegaren com a primer nucli el seu germà Joan, Joan Soto, Ramon i Mercè Balagué, Joan Torres, Joan J. Artells, Salvador Tortosa³. En Joan Torres ho expressa així:

Ramon Miró.

³ El grup va créixer mot de pressa, i s'incorporaren, entre d'altres, Francisco Amorós, Angèlica Arranz, Carmen Arranz, Joan Bordas, Carme Canal, Enric Company, Enric Flores, Eduard Fusté, Fèlix Puig, Anna M. Ginestà, Josefina Ginestà, Josep M. Garcia de la Fuente, Antonio Gendra, Miquel Leida, Laura Marín, Jaume Marín, Alfons Marín, Joan Matas, Jaume Miró, Ramon Padrós, Mireia Perelló, Santiago Pol, Dolors Sala, Angelina Salvador, Carme Serra, Ana M. Vilanova i altres.

«Sota el lideratge de Ramon Miró, jove d'ascendència catòlica, i d'un apostolat seglar, un grup heterogeni d'amics de l'Hospitalet també es motivaren per fer aquelles coses que no feien però que creien normals de poder fer: excursions, veure cinema, fer teatre, xerrar, lligar i, sobretot, identificar-se com a grup al marge de l'ortodòxia de l'època i el franquisme, el cultural i el polític. Aquest anhel ens impulsà a seguir les propostes del Ramon.»

En Ramon proposà, senzillament, posar en comú el temps de lleure entorn d'activitats de contingut formatiu i cultural. Tenien entre els 17 i els 23 anys, representaven una nova generació enmig d'aquell món encarcerat. Van apostar per no fer un grup elitista, tothom hi havia de cabre. Se'ls ajuntà un grup de 7 amics amb ganes de gresca que als programes de *Discos solicitados* de les radios San Feliu o Molins dedicaven cançons a les noies amigues i s'identificaven amb una *pajarita*, eren «*los 7 de la pajarita*». Són Francesc Diví, Francesc Amorós, Enric Flores, Miquel Leida, Manel Ortí, Ramon Padrós i Santiago Pol. Sense ser-ne excessivament conscients, buscaven superar l'ambient polític i religiós asfixiant del franquisme per recuperar la cultura i els senyals propis: «Sentien», més per intuïció que per anàlisi, que els temps estaven canviant i que en el context d'una ciutat que no era ciutat els era imprescindible fer-se un espai propi, polític, social o cultural.

Visita al Monestir de sant Cugat el dia 11 de novembre de 1963.

Procedien de les famílies pageses de la Marina o de classe treballadora del Centre, del petit comerciant, del taller, de la teixidora, el noi de la barberia, menestrals d'aquell Hospitalet en trànsit de ciutat agrícola a industrial i de serveis, que van passar de malviure d'un petit tros de terra o d'una granja venent ous o gallines a malviure com a obrers de la Farga, de can Vilumara, de la Tecla Sala, de la Facis a l'Almeda, de la Seda al Prat o de la Campsa i la Siemens a Cornellà, junt amb els immigrants que van venir a viure a l'Hospitalet o Baix Llobregat. «Fills de la guerra, com diu en Francesc Diví, i de famílies que tenien la por al cos, preocupades per sortir com fos de la misèria i la gana.» La classe adinerada del poble —tot sempre molt relatiu—, els que podien considerar-se que havien guanyat la guerra, no s'hi van apuntar. Els de l'Alpha eren els fills dels perdedors i represaliats, continuadors d'aquell Hospitalet republicà i catalanista, d'una catalanitat inqüestionable, que venia de lluny, viscuda a casa, a l'escola, al carrer. Els pares d'aquella postguerra tenien encara aquella consciència que creu que l'ascens social ve més per l'esforç, els estudis i la cultura que del diner o l'herència, per això van fer el possible per donar-los estudis. D'aquí la importància que per la formació del grup van tenir les escoles.

Avui, tots reconeixen la influència que tan pel grup com per la seva vida personal van exercir alguns mestres que, com podien, superaven les limitacions i controls del franquisme, obrien el cap i despertaven la intel·ligència, practicaven el respecte i la tolerància en el moment d'esplendor del nacionalcatolicisme, que ensenyaven en català malgrat la prohibició. Per inversemblant que sembli, a l'Hospitalet Centre no hi havia aleshores cap escola pública i no n'hi va haver cap fins al 1977. Van ser aquells mestres d'escoles privades que, amb els pocs mitjans que tenien a la mà, no solament van fer de les seves escoles centres de qualitat acadèmica (la major part del grup arribà a cursar estudis superiors) sinó que van saber despertar inquietuds a una generació de joves.

Un fenomen de la importància local i repercussions de l'Alpha necessita d'algú que aboni el terreny i, en aquest cas, foren els mestres. La majoria del primer nucli procedia de l'Acadèmia Comercial, situada davant de l'església, en un primer pis. Salvador Tortosa,

Excursió al Castell de Monsoliu el 12 de desembre de 1965. Enric Flores, Joan Soto, Maria Dolors Sala i Anna Maria Vilanova.

Joan Josep Artells, Joan Torres, Francesc Leida, Francesc Diví, Ramon i Mercè Balagué... En Diví i en Tortosa fan esment de dos mestres que els van marcar profundament. El Sr. Manel Foguet i el Sr. August Gil Casanovas, que el va substituir quan Foguet es va retirar a Vinaròs. S'estudiava mercantil i batxillerat, tot i que havien d'examinar-se a l'Institut Balmes de Barcelona. Es tractava d'una escola de nens i nenes, oberta, amb biblioteca, en la qual s'ensenyava a llegir l'art, es feien sortides als museus de Barcelona. El Sr. Gil, personatge excepcional, no era català però l'havia après i el parlava perfectament, portava els alumnes a dinar a casa seva, a l'avinguda de Roma, el dia de l'examen al Balmes. La seva esposa, Mercè Matamala, i el seu fill August Gil Matamala, venien a fer classes de repàs. En Joan Torres ratifica aquest record: «Escola dirigida per l'August Gil, mestre singular, vocacional de l'ensenyament, amb un passat no oficialista, que sota l'estricta formalitat oficial de l'època va saber, en complicitat amb el seu fill, August Gil Matamala, impregnar la nostra formació d'una manera de veure les coses, de relacionar-se i d'interessar-se per les persones diferent del tarannà de l'època. Formació que anava més enllà de les classes lectives, que visitava museus, organitzava excursions (vam anar a França i allà vàrem visualitzar la llibertat); una formació en què els principis democràtics i humanistes estaven sempre presents i que va impregnar les nostres actituds com a persones.»

A les escoles parroquials del Centre Catòlic, amb el Sr. Francesc Batallé, es respirava igualment un sentiment progressista i catalanista. La preservació de la identitat nacional catalana era un eix fonamental de l'escola. Allà, hi varen estudiar Francesc Ribas, un dels fundadors dels Amics de la Música i els germans Miró, que van continuar als escolapis de Sarrià. En Ramon va estudiar la carrera de dret i en Joan la de medicina. De manera semblant amb el Col·legi Sant Antoni, del Sr. Massot, l'Acadèmia Almi i el Sr. Ambrós, el Col·legi de les franciscanes al Centre o l'Acadèmia St. Josep, al barri de Sant Josep, del Sr. Josa. Eren els centres privats més reconeguts. D'allà surt l'Apha. Amb aquests mestres els quedava clar, com diu en Francesc Ribas, que no hi ha contradicció entre ser catalanista i antifrancista i ser catòlic (*L'Hospitalet lloc de memòria*, entrevista a Francesc Ribas, pàg.402).

Ramón Miró, Salvador Tortosa i Antonio Vergés.

Si el millor d'un líder és convocar i donar el protagonisme als altres, en Ramon Miró tenia fusta de líder. Buscava la integració de joves de tarannà semblant procedents dels diferents ambients de l'Hospitalet Centre, antics alumnes de les altres acadèmies, de l'esport o del quadre escènic juvenil del Centre Catòlic (Joan Soto, Fèlix Puig, Eduard Fusté, Enric i Elisabet Flores, Joan Parera, Dolors Cabrera, entre d'altres). El caràcter obert i la voluntat que tothom s'hi trobés còmode, es posava de manifest en el tema religiós. Tot i que ell i altres del grup tenien un vincle fort amb la parròquia, especialment amb Mn. Homar (amb Joan Soto havia impulsat la participació dels seglars en la litúrgia i amb el Sr. Joan

Masramon i altres hi feien altres activitats relacionades amb els portants o el moviment escolta), a l'Alpha aquest tema mai fou motiu de conflicte.

Sobre en Ramon, però, pesava un perill molt seriós: estava malalt, d'una greu malaltia de la qual no en sabia la gravetat ni probablement el nom. Dos anys abans, durant les milícies, als 21 anys, li havien diagnosticat leucèmia. Va ser un terrible i dolorós secret per als pares, que amb el desig que seguís vivint la vida amb la intensitat que fins aleshores l'havia viscut, van procurar que ni el seu entorn familiar més immediat arribés a saber-ho mai.

Ramón Miró, Joan Miró i Joan Torres en un descans d'una de les sortides.

Al setembre de 1963, Butlletí n. 1 d'Alpha 63, que sortí quan ja Alpha estava al Centre Catòlic, en qualitat de president del grup exposa els objectius de l'entitat a «¿Què és Alpha-63?»:

«ALPHA 63 es un grupo de jóvenes del Centro Católico, con las mismas inquietudes, que pretenden ofrecer a la ciudad de Hospitalet, y principalmente a la juventud, un marco propicio para el desenvolvimiento de sus aspiraciones culturales. Pero es más, ALPHA 63 representa un movimiento encaminado a elevar el interés de las generaciones más recientes por las actividades de tipo formativo, a base de fomentarlas y darles una orientación moderna, superando el extendido concepto de lo que se entiende por cultura como consecuencia de querer modelarla sobre estructuras anticuadas; de donde resulta un conglomerado inerte y alejado de la realidad.

»Nosotros creemos un hecho demostrado que la evolución del mundo en los últimos años, ha convertido estas estructuras en in-

servibles y que, por lo tanto es preciso renovarlas escogiendo otras que se adapten a nuestro modo de ser e infundirles el sello creador de nuestra personalidad.

»Nuestro deseo es dar un sentido actual a lo que denominamos cultura. Con esta remoción lograremos desterrar esta tan generalizada creencia de que la cultura es algo estereotipado, ara demostrar que es algo vivo, que flota en el ambiente, en la realidad cotidiana; nos será posible atraer a todos aquellos que tengan cierto interés por las actividades intelectuales y quizá llegar a interesar a los que parecen más ajenos; sólo de este modo haremos accesible su conocimiento a todos en general, y ALPHA 63 sea un verdadero movimiento encaminado a lograr la completa formación social y humana de sus componentes.

»Sin embargo, para lograr estos objetivos es indispensable la colaboración de muchos. ALPHA 63 no puede ser un grupo cerrado, porque para el desarrollo de su ambicioso cometido precisa de la creación de un clima apropiado, es indispensable conseguir un ambiente en donde se pueda opinar, discutir e incluso criticar, con la mayor libertad, puesto que la crítica es la mejor prueba de vitalidad y tan necesaria como la alabanza para subsistir; Y además, porque el movimiento que representa ALPHA 63 es preciso enraizarlo. No puede quedarse en algo meramente individual que fracase cuando fallen algunos de los elementos que actualmente lo sostienen.

»ALPHA 63 ha encontrado un terreno propicio para cumplir la misión que se ha propuesto en el Centro Católico de Hospitalet, que nos ha apoyado de una manera incondicional para que nuestra ilusión se convierta en realidad, pasando a constituirse ALPHA 63, en Sección del citado centro.

Desde estas líneas de salutación hago un llamamiento a la juventud para que venga al Centro Católico.

»A todos y a cada uno de vosotros os necesitamos.»⁴

---

³ Per Ramon Miró i per Alpha la defensa del catalanisme lingüístic i cultural estava fora de dubte. No obstant la major part dels texts, sobretot al començament, són redactats en castellà. Probablement no hi havia consciència d'aquesta dicotomia. La reivindicació lingüística en la vida quotidiana com a senyal d'identitat, a Alfa els arribà després dels contactes amb en Ricard Salvat i el seu entorn.

Es defineix com un «projecte ambiciós», amb vocació de renovació cultural entenent la cultura com una cosa viva i adaptada als temps, amb l'objectiu de donar formació humana i social als seus membres i alimentant el sentit creador. Descobrien l'amistat i la vitalitat de joves, la capacitat de comunicar energia i de convocar cada cop més, sense seguir les pautes dels grups que ja funcionaven. La majoria encara no ha fet la mili. El grup ha de ser obert, on es respiri bon ambient i un clima adequat de llibertat i sentit col·lectiu.

En una carta als socis del juny de 1964, de la qual farem esment més endavant, reitera la «*definición de Alpha 63 dada por nuestro presidente*»:

«Alpha 63 es un movimiento encaminado a despertar y a encauzar inquietudes en la juventud. Aspira a la formación social y humana de sus componentes mediante la conciencia de la propia responsabilidad.»

En ocasió de la constitució a dintre d'Alpha 63 del propi grup de teatre reafirmen els objectius de l'entitat (és un document sense data, recollit al llibre en commemoració dels 30 anys):

«ALPHA 63 va ser creat l'any 1963 amb l'objectiu d'encaminar la joventut de la seva ciutat envers la cultura popular. Amb aquest propòsit ALPHA 63 organitza vetllades, cine-Fòrum, teatre-Fòrum, festivals de cançó popular, audicions de sardanes, visites col·lectives, etc.»

Unes definicions tan globals, de valors genèrics i universals, sense concretar objectius immediats ni instruments, suposava un consens implícit ample en el si del grup promotor, que fins i tot no considerava necessari explicitar-los. Evidentment, hi havia més valors que preocupació organitzativa, amb els avantatges i les dificultats que això pot comportar.

Els instruments, però, els tenien clars. Com anirem veient, el grup es va començar a dinamitzar amb excursions, esdeveniments esportius, conferències i, ben aviat, el teatre i vetllades de cinefòrum. Més endavant, varen constituir el seu propi **Grup de Teatre**

Alpha 63 i Cineclub Alpha 63. Pel que fa a les formes organitzatives, també veurem com aviat es veuran obligats a precisar.

Una de les hipoteques que des del començament va patir Alpha 63 fou la falta de local, de referència física clara. Visqué itinerant, sense local i amb molt poca infraestructura. Fins i tot no es va constituir com a entitat jurídica fins molt més endavant, al 1968. Això requeria comptar amb la tutela i acolliment de les entitats que consideraven afins. Un simple repàs d'aquest nomadisme ens donarà idea de la precarietat amb la qual Alpha va viure: al 1963 són acollits pels Amics de la Música, però l'estada dura només fins al juliol del 1963, un parell de mesos. Passen després al Centre Catòlic, però l'estada serà també curta, fins al gener-febrer del 1964. Fora del Catòlic viuen uns mesos de total itinerància i, fins i tot, veuen el projecte en perill. Un acord amb els *Padres* del col·legi Tecla Sala els permetrà utilitzar la sala d'actes del col·legi per als actes públics. Les reunions les faran pels bars o a domicilis particulars. Finalment, les germanes franciscanes del col·legi de Fàtima se'n compadeixen i els deixen un petit local a la vora del col·legi, al c. de l'Església, 40, una mica desballestat, que podran fer servir per a les reunions, que arreglen i, finalment, obren al públic al març del 1966. Mentrestant, per als actes públics demanen el local de la UEC, de la Falange a L'Harmonia o d'altres. És un exemple que fins amb poca estructura es pot fer molta feina.

Centre Social de la Florida

Una mica abans de la creació de l'Alpha a l'Hospitalet Centre es crea el Centre Social de la Florida, als blocs Onésimo Redondo. La parròquia de la Llum havia estat creada al 1957, i al 1961 Càritas i un grup de joves de l'HOAC i JOC impulsen la creació d'un centre social semblant als que hi ha en altres barris dependents també de Càritas. Els objectius que es proposen els estatuts és vetllar per les necessitats més urgents del barri. I urgent ho és tot, perquè no hi ha escoles, ni centres de salut, ni transport i els veïns viuen amuntegats en minipisos de 30 m². El bisbat aprova els estatuts al 1963 i el rector, Josep Gili, serà el consiliari. Fan tasques de suplència, escola primària, dispensari, ajut i assessorament social. Dirigents i consiliari van trobar una especial fórmula de col·laboració, no gens fàcil, entre la plena autonomia dels dirigents i el respecte. Des de la perspectiva de la parròquia, el Centre se situava en el terreny de la frontera entre l'apostolat caritatiu i promoció cultural i humana, entre la pastoral social, les reivindicacions de barri i la proposta política, entre la concepció d'una parròquia oberta i els serveis tradicionals que tota parròquia ha d'oferir a la classe obrera d'ara.

Des del seu butlletí *La voz del barrio* es fa ressò de les necessitats i reivindicacions de la Florida, convertint-se en un primer altaveu per a l'organització dels veïns. Al 1966 Càritas va publicar un informe sobre els greus dèficits del barri a partir de documentació del Centre Social. La sola publicació de les xifres de la realitat podia ser ja considerat com un acte subversiu. Les activitats del Centre Social tenen ja una considerable repercussió cultural en el barri, per exemple, la conferència de Paco Candel al 1968 sobre el seu llibre *Ser obrero no es ninguna ganga*, que acabava de publicar. Era òbvia la politització del Centre Social ja en aquella primera etapa. Jaume Ribas, el primer president explica com eren contínuadament vigilats i se'ls cridava a Comissaria a declarar.

Al 1968 el Centre Social comença una segona etapa. Ha canviat la Junta i el creixement de les activitats cap a tots els possibles camps: classes nocturnes, teatre, cinema, lectures poètiques, fotografia, cançó, exposicions, activitats infantils, debats sobre

temes d'actualitat, excursions i muntanyisme converteixen la petita i única sala en una caldera d'autèntiques amistats. Foren anys també d'intens debat ideològic des del posicionament de classe, de seminaris de formació teòrica per definir el perfil d'una esquerra conseqüent i democràtica. El context —barri amb necessitats peremptòries, d'immigració de la resta d'Espanya, espai de ressonància dels conflictes laborals de la resta de la ciutat i del Baix Llobregat, com per exemple Elsa, Solvay, Siemens o Seat, etc.— era favorable a aquests plantejaments.

Per això fou sobretot un laboratori i la lupa a través de la qual els joves que ho porten o que hi estan assíduament implicats —més de dos-cents— aprenen en la pràctica l'anàlisi social. Acaba sent una escola de dirigents polítics i culturals com Salvador Pastor, Clara Parramon, Dolors Calvet, Santiago Díaz, Joan Saura, vinculats en aquell moment al PSUC, però freqüentaven també al Centre gent d'altres sectors com Honorio Blasco, Pepe Gutiérrez o Francesc Pedra. Des d'allà s'impulsaren plataformes polítiques i sindicals de l'antifranquisme, entre elles la creació de l'Assemblea Democràtica de l'Hospitalet.

Molt aviat, a la Florida, com en tots el barris obrers de recent creació, va anar sorgint vida associativa pròpia, especialment de l'associacionisme reivindicatiu en la major part de les vegades protagonitzat per les associacions de veïns, que començaren a actuar com un autèntic sindicat urbà articulant les protestes dels barris i defensant un concepte de ciutat com un bé d'ús i no com un bé de canvi per especular, i com a agents del canvi social, assumint la lluita política per les llibertats. Una part dels dirigents del Centre Social passen a l'Associació de Veïns, la qual, a partir dels 70, encapçala les reivindicacions, com ara les lluites unitàries per les escoles i després pels blocs.

A mitjans dels setanta, abans de la democràcia municipal, l'Ajuntament creà l'Aula de Cultura de la Florida, que encomanà a Clara Parramon. Eren els inicis del declivi del que havia estat el Centre. Paradoxalment, semblava que amb la democràcia institucional es perdia democràcia i intervenció de la base. Des de l'Aula de Cultura, Clara Parramon intentà impulsar el mateix model de vida

32) ALPHA 63: FETS I LLEGAT

cultural i participativa que havia tingut el centre. Fou biblioteca, sala d'exposicions, escola d'adults, espai per a dones, etc. Però, sobretot, fou un continuat fòrum de debats. Es va tancar al 1998.